

Based on Purchasing Power Parity (PPP)]. Svitovyi bank. <https://api.worldbank.org/v2/uk/country/UKR?downloadformat=excel>

Yehorycheva, S. B., and Hudz, T. P. "Finansovo-ekonomichna bezpeka domohospodarstv v Ukraini ta pidkhody shchodo yii otsiniuvannia" [Financial and Economic Security of Households in Ukraine and Approaches to Its Assessment]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, no. 8 (2023): 117-124. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.8-20>

Yermolenko, O. A., Kokovikhina, O. O., and Lysonkova, N. M. "Zabezpechennia finansovoi bezpeky domohospodarstv v umovakh vplyvu destabilizatsiinykh faktoriv v Ukraini" [Ensuring Financial Security of Households under the Influence of Destabilizing Factors in Ukraine]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Seriya «Economichni nauky»*, no. 73 (2023): 50-55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2023-73-07>

УДК 336.221:338:246.047:342.78(477)

JEL: H20; H24; H81

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-4-237-243>

СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ ГРАНТІВ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

©2024 НАСТЕКА М. В.

УДК 336.221:338:246.047:342.78(477)

JEL: H20; H24; H81

Настека М. В. Система оподаткування грантів в Україні під час воєнного стану

Запропоновано підхід до розуміння наявної в Україні на даний момент системи оподаткування грантів, визначення фактичних ставок оподаткування грантів залежно від статусу грантодавця та грантоотримувача. Проведено аналіз впливу системи оподаткування грантів на залучення грантів як способу отримання інвестицій підприємствами України. Зокрема, акцентовано увагу на ефекті, який система оподаткування грантів має на економіку України в умовах воєнного стану. Виявлено потенційні розбіжності між заявленою політикою держави – збільшення ролі грантів в економіці України – та наявними податковими нормами і практикою їх застосування фіскальними органами. Основним завданням роботи є аналіз чинної системи оподаткування грантів в Україні, її впливу на економіку України та виявлення потенційних проблем. Відповідно до поставлених мети, об'єкта, предмета та завдань дослідження були використані такі методи: діалектичний, формальний, порівняльний, синтезу та аналізу, юридичного тлумачення, історичний метод. У ході дослідження було окреслено наявну систему оподаткування грантів та виявлено проблеми, які призводять до негативних економічних ефектів під час воєнного стану. Робота стане в нагоді як державним службовцям, так і підприємцям при їх спільній роботі із провадження підприємницької діяльності та використанню грантів як інвестиційних інструментів під час воєнного стану.

Ключові слова: гранти, система оподаткування, спрощена система оподаткування, загальна система оподаткування, фізична особа – підприємець, юридична особа, принципи оподаткування грантів, воєнний стан.

Бібл.: 12.

Настека Максим Владиславович – здобувач ступеня доктора філософії кафедри управління персоналом, економіки праці та економічної теорії, Полтавський університет економіки і торгівлі (вул. Івана Банка, 3, Полтава, 36003, Україна)

E-mail: maksirok1207@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8552-617X>

UDC 336.221:338:246.047:342.78(477)

JEL: H20; H24; H81

Nasteka M. V. The System of Taxation of Grants in Ukraine During Martial Law

An approach to understanding the current system of taxation of grants in Ukraine, determining the actual rates of taxation of grants depending on the status of the grantor and the grantee is proposed. An analysis of the impact of the system of taxation of grants on attracting grants as a way of obtaining investments by enterprises of Ukraine is carried out. In particular, attention is focused on the effect that the grant taxation system has on the economy of Ukraine under martial law. Potential discrepancies between the declared policy of the State – increasing the role of grants in the economy of Ukraine – and the existing tax norms and the practice of their application by fiscal authorities have been identified. The main objective of the work is to analyze the current system of taxation of grants in Ukraine, its impact on the economy of Ukraine and identify potential problems. In accordance with the set aim, object, subject and purposes of the study, the following methods were used: dialectical, formal, comparative, synthesis and analysis, legal interpretation, historical method. In the course of the study, the existing system of taxation of grants was outlined and problems that lead to negative economic effects during martial law were identified. The work will be useful for both civil servants and entrepreneurs in their joint work on business activities and the use of grants as investment tools during martial law.

Keywords: grants, taxation system, simplified taxation system, general taxation system, individual entrepreneur, legal entity, principles of taxation of grants, martial law.

Bibl.: 12.

Nasteka Maksym V. – Graduate of the degree of Doctor of Philosophy of the Department of Personnel Management, Labor Economics and Economic Theory, Poltava University of Economics and Trade (3 Ivana Banka Str., Poltava, 36003, Ukraine)

E-mail: maksirok1207@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8552-617X>

В умовах воєнного стану та значної фінансової невизначеності, що несе за собою ускладнення отримання бізнесом і суб'єктами підприємницької та господарської діяльності фінансування з традиційних фінансових інвестиційних інструментів, таких як кредит чи випуск акцій, питання, пов'язані із залученням грантів як інвестиційного інструменту стає все більш і більш актуальним для підтримки інвестиційного клімату в Україні.

Станом на 2024 р. держава активно просуває використання грантів і розглядає його як один із основних інструментів зі збільшення ділової активності та зайнятості населення. Як вказує основоположний документ головної національної грантової програми «Робота: «Метою надання безповоротної державної допомоги у формі мікрогрантів є сприяння зайнятості населення, створення або розвиток власного бізнесу» [1]. За офіційною інформацією Міністерства економіки України станом на 05.02.2024 р., через флагманську державну програму «Робота за час свого її існування державою було надано 13 266 грантів загальною сумою на 7 мільярдів гривень [2].

Окрім вищезазначеної програми, під час воєнного стану в Україні діють сотні інших грантових програм, такі як: «Сприяння економічній участі вразливих груп населення, включно з внутрішньо переміщеними особами, в Україні» від Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), «Розвиток МСП: економічна інтеграція внутрішньо переміщених осіб та відновлення бізнесу (Розвиток МСП)», спрямовані на підтримку мікро- та малого бізнесу» від МОМ ООН та безліч інших, що фінансуються коштом міжнародних гуманітарних організацій, благодійних фондів тощо.

Проте разом зі зростаючою кількістю грантів, залучених підприємцями як інвестиції, все гостріше постають практичні питання, пов'язані з їх залученням як інвестиційного інструменту з боку бізнесу. Одним із найбільш гострих з таких питань є оподаткування грантів. На жаль, незважаючи на наявність цього запиту, комплексного розуміння системи оподаткування грантів на сьогодні наукова література не дає. Заповнення цієї прогалини і становить першочергове завдання цієї роботи.

Повноцінна політика використання грантів як інструменту фінансування бізнесу та підприємництва в Україні з'явилася лише нещодавно, станом на сьогодні проблема дослідження грантів та їх роль в економіці України не є широко висвітленою в науковій літературі.

Тематика використання грантів є набагато більш поширеною в міжнародній літературі, особливо в розрізі використання грантів всередині Європейського Союзу та їх впливу на економіку

держав – членів Європейського Союзу та єдиного ринку. Однією з робіт, які пропонують системний аналіз наявної англійської літератури, є “Public SME Grants and Firm Performance in European Union: A Systematic Review of Empirical Evidence”. Як зазначають її автори, O. Dvouletý, S. Srhoj, S. Pantea: «Підсумовуючи попередні опубліковані результати робіт стосовно фінансової результативності підприємств, ми робимо висновок, що попередні дослідження загалом відзначають позитивний вплив програм на виживання підприємств, зайнятість, матеріальні (або основні фонди), продажі (або товарообіг) і змішані висновки щодо продуктивності праці та загальної факторної продуктивності (TFP)» [3].

Зважаючи на наявний консенсус в іноземній літературі щодо позитивної ролі грантів, ми можемо говорити про перспективність подальшого дослідження грантів задля вдосконалення грантової політики та збільшення цього позитивного ефекту.

Беручи до уваги незначну кількість наявної української літератури з цього питання, ця стаття буде фокусуватися на первинних джерелах, а саме, на чинній нормативно-правовій базі, що регулює питання грантів загалом та їх оподаткування зокрема, а також системи оподаткування грантів у цілому.

Ця робота передусім направлена на розв'язання питання опису та повного розуміння всієї теперішньої системи оподаткування грантів, як частини грантової політики, та її подальшого аналізу задля розуміння відповідності або невідповідності наявної системи оподаткування грантів заявленій мети держави в загальній грантовій політиці.

Метою даної статті є виявлення й усвідомлення всієї системи оподаткування грантів, що існує на даний момент в Україні; аналіз вищезазначеної системи та подальше визначення слабких і сильних сторін наявної системи оподаткування грантів; надання рекомендацій щодо вдосконалення політики оподаткування грантів. Кінцевою метою дослідження є поліпшення розуміння наявної політики оподаткування грантів, що приведе до економічної визначеності та поліпшення загального інвестиційного клімату в Україні.

Першочерговою проблемою в розумінні системи оподаткування гранту є відсутність чіткого визначення поняття «грант» в наявній нормативно-правовій базі загалом і в Податковому кодексі зокрема.

Спершу розглянемо ширшу нормативно-правову базу. Наразі термін «грант» визначено у трьох законах України: ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність», ЗУ «Про культуру» та ЗУ «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні». Ці законодавчі акти пропонують такі визначення:

- ✦ Грант – фінансові чи інші ресурси, надані на безоплатній і безповоротній основі державою, юридичними, фізичними особами, у тому числі іноземними, та (або) міжнародними організаціями для розвитку матеріально-технічної бази для провадження наукової та науково-технічної діяльності, проведення конкретних фундаментальних та (або) прикладних наукових досліджень, науково-технічних (експериментальних) розробок, зокрема на оплату праці наукових (науково-педагогічних) працівників у рамках їх виконання, за напрямками й на умовах, визначених надавачами гранту [4].
- ✦ Грант – фінансові ресурси, надавані на безповоротній основі суб'єкту, який провадить діяльність у сфері культури, для реалізації культурно-мистецького проекту [5].
- ✦ Грант – грошові кошти (фінансові ресурси), надавані на безоплатній, безпроцентній і безповоротній основі суб'єктам господарювання та фізичним особам за результатами конкурсного відбору, для реалізації програм, проектів, заходів, а також для інституційної підтримки суб'єктів видавничої справи незалежно від форми власності [6].

Як можна побачити, усі ці закони стосуються культурної сфери, а не господарської чи підприємницької діяльності, що ставить під сумнів їх актуальність для розуміння поняття «грант» при веденні господарської діяльності чи оподаткування. Аналізуючи ці визначення, можна дійти висновку, що грант – це певні фінансові ресурси, які надаються на безоплатній основі для досягнення цілей гранту, проте також очевидно, що ці визначення стосуються лише фінансових ресурсів, залучених для культурної та наукової діяльності, а не отримання прибутку. Певно саме через відсутність мети отримання прибутку питання оподаткування грантів, отриманих суб'єктами підприємницької діяльності, досі не отримало належної уваги.

Це розуміння гранту як фінансового інструменту виключно культурної площини також відображається в підзаконних актах. Наприклад, Постанова Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2021 р. № 867 «Про затвердження переліку надавачів бюджетних грантів» [7] визначала Український культурний фонд як єдиного надавача бюджетних грантів.

Якщо ж ми спробуємо проаналізувати основний документ, що регулює надання державних грантів у сфері підприємництва та бізнесу, а саме, Постанову Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 738 «Деякі питання надання грантів

бізнесу» [1], то не знайдемо в ньому визначення гранту, незважаючи на те, що цей термін використовуються в постанові 411 разів. Так само ми не знайдемо цього визначення і в інших нормативно-правових актах, що регулюють порядок отримання чи адміністрування вищезазначених грантів.

Останнім джерелом, у якому можна знайти щось схоже на нормативне визначення гранту, це Постанова Кабінету Міністрів України «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» від 15.02.2002 р. № 153, яка зазначає: «грантова угода – угода між партнером з розвитку або виконавцем та реципієнтом про передачу фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті в рамках проекту (програми)» [8].

Аналізуючи наведене визначення, слід звернути увагу на два аспекти: по-перше, це все ще не визначення гранту; по-друге, це визначення надане в контексті фінансових ресурсів, які надаються державі для розвитку саме державних програм, тому воно не поширюється на гранти, які отримують бізнеси.

Слід зазначити, що, окрім цих визначень, держава у своїй комунікації із бізнесом використовує й інше, жодним чином законодавчо не закріплене. Наприклад, податкова часто використовує таке визначення у своїх поясненнях: «Грант – це одноразова безповоротна цільова виплата фізичним і юридичним особам грошової суми або дарування обладнання, приміщення (як правило, з власних коштів та майна) громадянами і юридичними особами, у тому числі іноземцями, а також міжнародними організаціями, для проведення наукових досліджень, впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, вжиття заходів екологічної безпеки та ліквідації наслідків екологічних катастроф, виконання творчих робіт, видання творів художньої, наукової, освітньої, образотворчої, медичної та іншої літератури тощо (з практики застосування термінів, слів та словосполучень у юриспруденції)» [9]. На це визначення посилаються як матеріали порталу «Дія», так і деякі роз'яснення податкової, хоча його первинне джерело незрозуміле, оскільки ніде не зазначено інакше, ніж «з практики застосування термінів, слів та словосполучень у юриспруденції». І знову ми бачимо вищезазначену прив'язку до культурної площини, що ускладнює розуміння гранту як інвестиційного інструменту.

Що стосується безпосередньо оподаткування, то Податковий кодекс України також не містить визначення гранту. Натомість ПКУ містить визначення терміна «бюджетний грант». Згідно з

п. 14.1.277-1 ПКУ: «бюджетний грант – цільова допомога у вигляді коштів або майна, що надаються на безоплатній і безповоротній основі за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів, міжнародної технічної допомоги для реалізації проекту або програми у сферах культури, туризму та у секторі креативних індустрій, спорту та інших гуманітарних сферах у порядку, встановленому законом. Перелік надавачів бюджетних грантів визначає Кабінет Міністрів України» [10].

Аналізуючи це визначення, можемо визначити одразу кілька проблем. По-перше, це визначення описує грант не як загальну категорію, а як різновид гранту, що не прояснює, що ж таке грант у розумінні податкового законодавства. По-друге, ми бачимо вже відзначену прив'язку до культурної площини, що ставить під сумнів використання гранту як фінансового інструменту, що використовується поза нею. І, по-третє, присутній деякий конфлікт у різних частинах визначення. З одного боку, ключовим критерієм є джерело походження коштів: «за рахунок коштів державного та/або місцевих бюджетів, міжнародної технічної допомоги» [10], з іншого – є прив'язка до наявності грантодавця в певному списку: «Перелік надавачів бюджетних грантів визначає Кабінет Міністрів України». З цього протиріччя одразу виникає два питання:

- ✦ чи може грантодавець бути надавачем бюджетного гранту та не бути присутнім у списку?;
- ✦ як саме Кабмін визначає, кого включати до цього списку?

На практиці ми поки знаємо відповідь на перше питання, і відповідь ця – Ні. Основним аргументом є віднесення грантів за програмою «eРобота» до бюджетних у період від початку роботи програми до її внесення у вищезазначений перелік, яке відбулося приблизно через рік від початку роботи програми. А також прирівнення грантів, що надаються органами місцевого самоврядування, до бюджетних грантів органами ДПС України. Тут слід зауважити, що податкова не має чіткого роз'яснення цієї колізії, а також можливості чи неможливості застосування норм віднесення бюджетного гранту до грантів за програмою «eРобота», які були видані до включення її надавача до переліку.

Щодо другого питання, то тут усе набагато складніше, адже за логікою законодавства всі програми, які фінансуються з державного чи місцевого бюджету, повинні входити до такого переліку, проте наразі так само не існує якогось нормативного акта, який би визначав чіткий перелік критеріїв, що повинен мати надавач бюджетних грантів для його включення у список. Також відсутній будь-який

підзаконний чи законодавчий акт, який би визначав процедуру включення грантодавця до переліку надавачів бюджетних грантів. Розробка та законодавче закріплення такого механізму значно б зменшила наявну невизначеність стосовно цього питання.

Проте це визначення хоча б надає бодай якийсь інструмент для розуміння поняття «грант» у сфері оподаткування, який закріплено на законодавчому рівні.

Отже, можна зробити проміжний висновок про наявну прогалину в нинішньому регуляторному середовищі, яке полягає у відсутності чітко сформованого визначення гранту як фінансового інструменту, що створює труднощі як у теоретичній, так і практичній площинах.

Відсутність чіткого визначення провокує невизначеність у сфері оподаткування, а також створює корупційні ризики, оскільки наявна нормативно-правова база не дає можливості чітко відмежувати грант, як фінансовий інструмент для отримання ресурсів задля ведення підприємницької діяльності, від інших джерел фінансування та доходу. Внаслідок цього розуміння того, чи є та чи інша фінансова допомога грантом, покладається на розсуд індивідуальних працівників податкових органів та їх інтерпретацій, а не на волю законодавця чи регулівних органів.

Наразі задля розуміння предмета цього дослідження пропонуємо визначити грант таким чином: «Грант – фінансові чи інші ресурси, надані на безоплатній і безповоротній основі державою, юридичними, фізичними особами, у тому числі іноземними, та (або) міжнародними організаціями – (грантодавцем) суб'єкту – (грантоотримувачу), для здійснення діяльності, спрямованої на допомогу в досягненні мети або цілей грантодавця». Це визначення поєднує вже наявне визначення, наведене у ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність» [4] і визначення, що використовується в Європейському Союзі, наведене у Фінансовому регламенті, що застосовується до загального бюджету ЄС [11]. Перевагою цього визначення є його універсальність, що допомагає його застосування як у теоретичній, так і практичній площині.

Щодо самої системи оподаткування грантів, то вона виглядає таким чином.

Станом на сьогодні систему оподаткування грантів можна розподілити на випадки, коли грант розуміється податковим законодавством як категорія, що не оподатковується, та всі інші випадки.

Спершу розглянемо перший випадок: систему оподаткування «бюджетних грантів». Незважаючи на прив'язку до культурної площини, яка присутня у визначенні, а також невизначеність щодо чіткого

переліку грантодавців, що фактично є основною частиною розуміння бюджетного гранту, наразі система оподаткування «бюджетних грантів» є найбільш зрозумілою частиною системи оподаткування грантів.

Попередньо підсумовуючи, «бюджетні гранти» не оподатковуються. Така позиція закріплення в багатьох частинах ПКУ, проте суть її незмінна, чи це ПДФО, чи податок на прибуток, чи єдиний податок, – наразі бюджетні гранти не оподатковуються. Логіка такого підходу проста та зрозуміла, принцип відсутності оподаткування доходу, отриманого у вигляді гранту, надає додатковий стимул для його отримання, також такі гранти нелогічно оподатковувати, оскільки вони надійшли напряму з бюджету, куди потрапили у вигляді податків.

Вищезазначені положення закріплені в таких статтях Податкового кодексу України:

«140.4. Фінансовий результат до оподаткування зменшується: 140.4.8. на суму бюджетних грантів, отриманих платником податку та включених до складу доходів звітного періоду відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності. 170.7-1. Оподаткування бюджетного гранту;

170.7-1.1. Не оподатковується та не включається до загального місячного або річного оподаткованого доходу платника податку дохід у вигляді бюджетного гранту під час його нарахування (виплати, надання) на користь платника податків;

177.3.2. Не включаються до доходу фізичної особи – підприємця суми доходу у вигляді бюджетного гранту;

178.3. Не включаються до доходу особи, яка провадить незалежну професійну діяльність, суми доходу у вигляді бюджетного гранту. Оподаткування доходів, отриманих особою, яка провадить незалежну професійну діяльність, у вигляді такого гранту, здійснюється у порядку, визначеному пунктом 170.7-1 статті 170 цього Кодексу;

292.1. Доходом платника єдиного податку є: для фізичної особи – підприємця – дохід, отриманий протягом податкового (звітного) періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); матеріальній або нематеріальній формі, визначеній пунктом 292.3 цієї статті. При цьому до доходу не включаються отримані такою фізичною особою пасивні доходи у вигляді процентів, дивідендів, роялті, страхові виплати і відшкодування, доходи у вигляді бюджетних грантів, а також доходи, отримані від продажу рухомого та нерухомого майна, яке належить на праві власності фізичній особі та використовується в її господарській діяльності» [10].

Натомість усі інші гранти підпадають під визначення доходу та оподатковуються залежно від статусу отримувача гранту. Тобто для суб'єкта – платника єдиного податку 3 групи грант буде оподатковуватися за відповідною ставкою 5%, а для суб'єкта – платника податку на прибуток грант буде відноситися як дохід, об'єкт оподаткування тощо. Іншими словами, поза межами визначення бюджетного гранту грант не є особливою категорією доходу та не має будь-якого пільгового статусу.

Виключенням є оподаткування грантів, отриманих ФОП, що перебувають на спрощеній системі оподаткування. На жаль, у цьому питанні податкова пішла шляхом збільшення податкового навантаження для ФОП. Ця схема збільшення податкового навантаження описується податковою в численних роз'ясненнях, які мають однаковий характер, також це роз'яснення надається в ресурсах порталу «Дія». Для прикладу мажемо використати таке роз'яснення:

«Оподаткування грантів для ФОП від громадських організацій та благодійних фондів Головного управління ДПС в Одеській області, опубліковане 16 лютого 2024 р.»: «Об'єктом оподаткування фізичної особи – підприємця на загальній системі оподаткування є чистий оподатковуваний дохід, тобто різниця між загальним оподатковуваним доходом (виручка у грошовій та негрошовій формі) і документально підтвердженими витратами, пов'язаними з господарською діяльністю такої фізичної особи – підприємця (п. 177.2 ст. 177 ПКУ).

Відповідно до п. 177.6 ст. 177 ПКУ в разі якщо фізична особа – підприємець отримує інші доходи, ніж від провадження підприємницької діяльності, у межах обраних ним видів такої діяльності, такі доходи оподатковуються за загальними правилами, встановленими ПКУ для платників податку – фізичних осіб.

Оскільки дохід у вигляді гранту не пов'язаний з результатом від здійснення господарської діяльності фізичної особи – підприємця, то такий дохід оподатковується за загальними правилами, встановленими ПКУ для платників податку – фізичних осіб.

Порядок оподаткування доходів фізичних осіб регулюється розд. IV ПКУ, відповідно до п. 163.1 ст. 163 якого об'єктом оподаткування резидента є, зокрема, загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід та іноземні доходи – це доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України.

Також вказані доходи є об'єктом оподаткування військовим збором (п. п. 1.2 п. 16 прим. 1 підрозд. 10 розд. XX «Перехідні положення» ПКУ).

Під час нарахування (отримання) доходів, отриманих у вигляді валютних цінностей або ін-

ших активів (вартість яких виражено в іноземній валюті або міжнародних розрахункових одиницях), такі доходи перераховуються у гривні за валютним курсом Національного банку України, що діє на момент нарахування (отримання) таких доходів (п. 164.4 ст. 164 ПКУ).

Порядок оподаткування іноземних доходів визначений п. 170.11 ст. 170 ПКУ, відповідно до п. п. 170.11.1 якого в разі якщо джерело виплат будь-яких оподатковуваних доходів є іноземним, сума такого доходу включається до загального річного оподаткованого доходу платника податку – отримувача, який зобов'язаний подати річну податкову декларацію про майновий стан і доходи (далі – податкова декларація), та оподатковується за ставкою 18 відсотків, визначеною п. 167.1 ст. 167 ПКУ, крім випадків, визначених п. п. 170.11.1 п. 170.11 ст. 170 ПКУ» [12].

Підсумовуючи, наразі позиція податкової така: якщо ФОП отримує будь-який грант, окрім бюджетного, він повинен сплатити 18% та 1,5%, а також подати декларацію на доходи, незалежно від того, на якій групі він знаходиться. Це доволі дивна ситуація, за якої податкова свідомо створює більші перешкоди для отримання інвестицій та податковий тягар для найменших суб'єктів підприємницької діяльності, що, безперечно, відвертає ФОПів від отримання грантів.

ВИСНОВКИ

Наразі система оподаткування грантів в Україні не є досконалою, тож можна інфікувати три основні проблеми в наявній системі оподаткування грантів.

По-перше, відсутність чіткого визначення грантів як інвестиційного фінансового інструменту, що має на меті надання безповоротної фінансової допомоги для збільшення підприємницької діяльності та зайнятості населення. Особливо це стосується відсутності такого визначення в Податковому кодексі України. Потенційним розв'язанням цієї проблеми є прийняття нормативно-правового акта, який би надав це визначення, паралельно з наданням аналогічного визначення в Податковому кодексі, або розширення наявного вузького визначення «бюджетного гранту» до більш загального, яке б включало всі наявні гранти.

По-друге, хоча держава закріпила курс на неоподаткування бюджетних грантів, законодавче врегулювання цього питання все ще має чимало недоліків. Основні питання стосуються доцільності створення переліку надавачів бюджетних грантів та закріплення виключної компетенції Кабінету Міністрів України у створенні цього переліку, адже фактично не зрозуміло, чи відсутність грантодав-

ця у списку виключає можливість надання таким грантодавцем саме бюджетного гранту. У разі якщо регуляторні органи вважають за необхідне залишити вищезазначену виключну компетенцію, наразі не існує порядку розширення та доповнення цього списку.

Очевидного оновлення потребує підхід закріплення гранту як допомоги в гуманітарній сфері. Як висновок можна сказати, що статус бюджетних грантів як таких, що не оподатковуються, на сьогодні залежить переважно від доброї волі податкових органів, а не від законодавчого закріплення цього факту.

По-третє, на сьогодні держава фактично збільшує ціну залучення грантів як інвестиційного інструменту для підприємств у час, коли вони найбільше потребують цих інвестицій. Цю політику не можна вважати обдуманною в нинішній ситуації воєнного стану та надзвичайної складності отримання інвестицій з більш традиційних джерел, таких як фондові ринки чи кредити від банківських установ, які надають перевагу інвестування в державні облигації замість реального сектора економіки.

Також, незважаючи на закріплення курсу пріоритету залучення інвестицій та розвитку дрібного підприємництва, дрібні підприємці у вигляді ФОП зараз є найбільш оподаткованою категорією, коли це стосується отримання грантів. Така ситуація не є припустимою, оскільки ФОП за своєю суттю – найбільш дрібний і найменш підготовлений до суперечок з податковими органами суб'єкт економіки.

Вирішення цих основних проблем значно підвищить привабливість грантів як інструменту залучення інвестицій. Враховуючи, що грантодавці часто переслідують соціальні, а не лише економічні цілі, оптимізація податкового законодавства в цій сфері приведе не лише до поліпшення інвестиційного клімату, а й до значного прогресу у вирішенні найбільш значущих суспільних проблем, таких як: безробіття, соціальна нерівність, подолання викликів кліматичної кризи тощо. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання грантів бізнесу»: від 21.06.2022 р. № 738. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-п#Text>
2. ЄРобота: 7 млрд грн інвестувала держава в розвиток бізнесу через гранти. *Міністерство економіки України*. 05.02.2024. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=465b4a3e-8642-4f2a-8430-0a8626a4a0a8&title=Robota-7-MlrdGrnInvestovala>
3. Dvouletý O., Srhoj S., Pantea S. Public SME Grants and Firm Performance in European Union: A Sys-

- tematic Review of Empirical Evidence. *Small Business Economy*. 2021. Vol. 57. P. 243–263.
DOI: <https://doi.org/10.1007/s11187-019-00306-x>
4. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»: від 26.11.2015 р. № 848-VIII (пп. 5 ст. 1). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
 5. Закон України «Про культуру»: від 14.12.2010 р. № 2778-VI (п. 3 ч. 1 ст. 1). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>
 6. Закон України «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні»: від 06.03.2003 р. № 601-IV (ст. 1). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-15#Text>
 7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку надавачів бюджетних грантів»: від 18.08.2021 р. № 867. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/867-2021-п#Text>
 8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги»: від 15.02.2002 р. № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-п#Text>
 9. Оподаткування гранту, отриманого ФОПом від неприбуткової організації. *Головне управління ДПС у Дніпропетровській області*. 13.11.2023 р. URL: <https://dp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/726962.html>
 10. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
 11. Financial regulation applicable to the general budget of the Union. July 2018. *European Commission, Directorate-General for Budget, Publications Office*. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2761/985939>
 12. Оподаткування грантів для ФОП від громадських організацій та благодійних фондів. *Головне управління ДПС в Одеській області*. 16.02.2024 р. URL: <https://od.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/756168.html>

REFERENCES

Dvoulety, O., and Srhoj, S. Pantea S. "Public SME Grants and Firm Performance in European Union: A Sys-

- tematic Review of Empirical Evidence". *Small Business Economy*, vol. 57 (2021): 243-263.
DOI: <https://doi.org/10.1007/s11187-019-00306-x>
- "Financial regulation applicable to the general budget of the Union. July 2018". *European Commission, Directorate-General for Budget, Publications Office*. <https://data.europa.eu/doi/10.2761/985939>
[Legal Act of Ukraine] (2002). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-п#Text>
[Legal Act of Ukraine] (2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/601-15#Text>
[Legal Act of Ukraine] (2010). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>
[Legal Act of Ukraine] (2010). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
[Legal Act of Ukraine] (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
[Legal Act of Ukraine] (2021). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/867-2021-п#Text>
[Legal Act of Ukraine] (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-2022-п#Text>
- "Opodatkuvannya hrantiv dlia FOP vid hromadskykh orhanizatsii ta blahodiinykh fondiv" [Taxation of Grants for Non-profit Organizations From Public Organizations and Charitable Foundations]. *Holovne upravlinnia DPS v Odeskii oblasti*. 16.02.2024. <https://od.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/756168.html>
- "Opodatkuvannya hrantu, otrymanoho FOPom vid neprybutkovoї orhanizatsii" [Taxation of the Grant Received by the FOP from a Non-profit Organization]. *Holovne upravlinnia DPS u Dnipropetrovskii oblasti*. November 13, 2023. <https://dp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/726962.html>
- "YeRobota: 7 mlrd hrn investovala derzhava v rozvytok biznesu cherez hranty" [ERobota: UAH 7 Billion Was Invested by the State in Business Development Through Grants]. *Ministerstvo ekonomiky Ukrainy*. February 05, 2024. <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=465b4a3e-8642-4f2a-8430-0a8626a4a0a8&title=Robota-7-MlrdGrnInvestovala>

Науковий керівник – Гудзь Т. П., доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів та банківської справи, Полтавський університет економіки і торгівлі